

Br. 01- 43/15 - 7
Podgorica, 24.11.2015. godine
DR/DR

Na osnovu člana 41. Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore („Službeni list CG“, broj 42/11 i 32/14), nakon formiranja predmeta po sopstvenoj inicijativi i sprovedenog ispitnog postupka Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore daje sljedeće

M I Š L J E N J E

I Uvod

Dana 14.01.2015. godine oko 15.50^h, Institucija je obaviještena, putem više telefonskih poziva, od strane osuđenih lica, da je došlo do incidenta u zatvorenom odjeljenju Kazneno popravnog doma (KPD-oma) u Spužu, između osuđenih lica i službenika obezbjeđenja. Istog dana oko 17.00^h zamjenik i savjetnik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore došli su u upravnu zgradu KPD-oma. U zgradi su zatekli direktora ZIKS-a M.P., zamjenika D.B., komandira M.P. i pomoćnika načelnika KPD-oma D.V.. Od strane predstavnika Uprave ukratko su upoznati sa incidentom koji se dogodio oko 14.30^h u blizini sportskog poligona KPD-oma Spuž, između osuđenih lica iz "B" paviljona i službenika obezbjeđenja, koji su vršili službu obezbjeđenja u zatvorenom dijelu KPD-oma i obaviješteni da su zatvorenici koji su od strane Uprave KPD-oma identifikovani kao mogući učesnici incidenta, premješteni u disciplinsko odjeljenje. Predstavnici institucije Zaštitnika, obavili su razgovor sa osuđenim licima premještenim u disciplinsko odjeljenje, a narednih dana i sa osuđenim licima premještenim u Zatvor Bijelo Polje.

Povodom predmetnog događaja Zaštitnik je, u skladu sa članom 28 stav 2 Zakona o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore po sopstvenoj inicijativi formirao predmet i nastavio ispitni postupak.

Narednog dana 15.01.2015 godine Institucija je primila pritužbu od strane NVO Juventas u ime jednog od osuđenih lica D.J.. Navodi u pritužbi se odnose „na postupanje službenika obezbjeđenja ZIKS-a koji su moguće prekoračili službena ovlašćenja, prekomjernom upotrebom sile prema zatvorenicima, nakon pomenutog događaja, preciznije u večernjim i noćnim satima 14.01. i u ranim jutarnjim i prijepodnevnim satima 15.01.2015 godine“.

Dana 15.01.2015 godine u dnevnim listovima „Dan“, „Dnevne novine“, „Vijesti“ i „Pobjeda“ objavljeni su članci o „teškom incidentu u spuškom zatvoru“.

II Ispitni postupak

Nakon obavljenog razgovora sa Upravom ZIKS-a i komandirom M.P. dana 14.01.2015 godine, predstavnici Zaštitnika su izvršili obilazak osuđenih lica u disciplinskom odjeljenju KPD-oma i obavili razgovor sa:

- D.J. koji izjavljuje: da je došlo do opšte tuče između osuđenih lica iz "B" paviljona i službenika obezbjeđenja; da nije učestvovao u tome i negira primjenu sile nad njim od strane službenika obezbjeđenja;
- D.P. koji u razgovoru izjavljuje: da ne zna ništa vezano za incident; da ga niko nije udario od strane službenika zatvorske policije;
- Ž.L. koji izjavljuje: da ništa nije vidio povodom pomenutog incidenta i negira primjenu sile nad njim od strane službenika obezbjeđenja;
- D.D. koji je izjavio da ništa nije vidio i da ne zna zašto se nalazi u prostorijama disciplinskog odjeljenja;
- P.D. koji navodi: da je došlo do masovne tuče između osuđenih lica i komandira; da nije učestvovao u tuči; da ga niko nije udarao niti je on koga udarao;
- G.D.¹ koji navodi da se u trenutku incidenta nalazio na fudbalskom igralištu, tako da nije upoznat sa dešavanjima koji su doveli do incidenta, kao ni samim incidentom;
- B.L.² koji navodi: da nije učestvovao u incidentu; da ne zna ništa o tome; da ima vrtoglavicu i bol u grudima; da nema ništa drugo da izjavi;
- sa V.Z. je pokušao razgovor, ali on nije htio da komunicira, odbijajući da iznese razlog.

Kod svih navedenih osuđenih lica predstavnici Institucije nisu zapazili bilo kakve vidljive povrede koje bi mogle ukazati na torturu.

Istog dana predstavnici Institucije obavili su razgovor i sa osuđenim licima S.V. i M.K., koji su se u trenutku obilaska nalazili u specijalnom vozilu za prevoz osuđenih lica. Prilikom razgovora sa S.V. primijećena je povreda na njegovom licu u vidu rasjekotine, a na pitanje kako je zadobio povredu, odgovara da je nastala prilikom ulaska u vozilo, odbijajući da bliže opiše kako je povreda nastala. Drugo lice M.K. je naveo: da ništa ne zna o događaju; da nikoga nije udarao i da ne zna zbog čega se sve ovo dogodilo. Predstavnici Institucije nijesu uočili povrede kod ovog osuđenog lica.

Takođe istog dana predstavnici Zaštitnika obavili su razgovor i sa službenicima obezbjeđenja koji su učestvovali u incidentu:

- R.B. koji navodi: da je dana 14.01.2015 godine po odluci nadređenog starješine trebao da smjesti tri lica iz karantina u paviljon „B“ koji se nalazi u zatvorenom dijelu KPD-oma; da je prilikom razmještaja negodovao osuđeni D. kome se malo kasnije pridružuje i osuđeni V.; da iz grupe pokušava da izdvoji osuđeno lice G.V.; da ih osuđena lica vrijeđaju na najgori mogući način; da je u tom momentu bila redovna šetnja pa do incidenta dolazi na samom poligonu; da odmah javlja radio vezom šefu smjene P. koji dolazi sa šestoricom službenika; da u momentu dok službenici dolaze dobija udarce iz razularene mase. Predstavnici Institucije su kod ovog službenika obezbjeđenja zapazili povrede(natekline) prstiju na rukama;
- M.P. koji navodi: da je odmah intervenisao po pozivu kolege B.; da je pokušao iz grupe osuđenih lica izdvojiti osuđenog G.V.; da ga u tom momentu napada osuđeni D., od čijeg udarca gubi svijest;
- B.N. koji navodi: da i on takođe pokušava da iz grupe osuđenika izdvoji osuđenog G.V.; da je u tom momentu napadnut od strane više osuđenih lica između kojih identifikuje K.; da ga osuđeni K. udara više puta u predjelu glave i tijela; da masa osuđenih lica kreće ka teretani uzimajući šipke, bodeže i tegove pa ih tako naoružani opet napadaju. Predstavnici Institucije su kod ovog službenika zapazili poderanu uniformu i oguljotine na grudnom košu;
- I.P. koji navodi: da su napad na njega izvršila osuđena lica koja su povratnici, te da je jedini uzrok ovakvog ponašanja narkomanska kriza zbog nedostatka opijata; da je primio nekoliko

¹ U toku ispitnog postupka uskratio je saglasnost za postupanje Zaštitnika pa se ne navodi ime i prezime

² U toku ispitnog postupka uskratio je saglasnost za postupanje Zaštitnika pa se ne navodi ime i prezime

udaraca u predjelu glave i potiljka; da smatra da je napadnut od strane G.V.. Predstavnici Institucije kod ovog službenika primjećuju oguljotine i modrice u predelu arkadnog luka i desnog uha.

Dana 16.01.2015 godine u Zatvoru Bijelo Polje, obavljen je razgovor i sa osuđenim licima, učesnicima incidenta od 14.01.2015.godine u KPD-omu u Podgorici, koji su povodom ovog incidenta premješteni u Zatvor Bijelo Polje.

Razgovor je obavljen sa sljedećim licima:

- D.D., sa kojim je i prethodno razgovarano, koji između ostalog navodi: da se sa grupom osuđenih lica vraćao sa fudbalskog igrališta; da su vraćajući se, zatekli lice koje nisu htjeli da prime u boravak; da su pozvali komandira da mu saopšte da to lice ne žele da prime kod njih, tražeći da ga smjeste u drugi boravak; da je komandir B. tada počeo da viče govoreći im da oni ne mogu da odlučuju o tome; da dolazi do komešanja; da komandir P. verbalno napada osuđenog G.V. govoreći mu da izađe na teren; da tada na teren pored V. izlazi još desetak osuđenih lica; da u tom trenutku na njih sa palicama kreće šest pripadnika zatvorske policije sa nadzornikom P.; da se osuđena lica solidarišu sa G.V. ne dajući zatvorskoj policiji da ga izdvoji iz grupe; da nadzornik P. udara K. i dolazi do sukoba; da je po premještanju u Zatvor Bijelo Polje odmah pregledan od strane zatvorskog ljekara; da negira da ga je bilo ko udarao i nema vidnih povreda;
- P.D., sa kojim je i prethodno razgovarano, koji između ostalog navodi: da ga niko nije udario u incidentu 14.01.2015.godine u KPD-mu Podgorica; da je odnos Uprave Zatvora Bijelo Polje prema njemu krajnje korektan; da mu je jako hladno u zatvorskoj prostoriji i da nema vidnih povreda;
- M.S. koji: negira bilo kakvu torturu povodom incidenta u KPD-omu Podgorica i navodi da je odmah pregledan od strane zatvorskog ljekara; da je prostorija u koju je smješten jako hladna i da nema cigarete;
- sa V.Z. je pokušao razgovor, ali on nije htio da se izjašnjava o incidentu u KPD-omu Podgorica. Kod njega je primijećena modrica na desnoj strani oka, koja zahvata i arkadni luk.
- M.K. koji između ostalog navodi: da je po premještanju u Zatvor Bijelo Polje odmah pregledan od strane zatvorskog ljekara; ima vidnu povredu na desnoj strani oka; naglašava da mu je jako hladno u sobi i da mu kao pušaču jako nedostaju cigarete;
- S.V. koji navodi: da je rasjekotinu na arkadnom luku najvjerovatnije zadobio odupirući se službenicima zatvorske policije u Podgorici da ga smjeste u vozilo za prevoz osuđenih lica; da je po prijemu u Zatvor Bijelo Polje odmah pregledan od strane zatvorskog ljekara; da mu je jako hladno u sobi i da grijanja skoro nema;
- G.V. koji navodi: da je on bio jedan od učesnika incidenta i da sa nekoliko njegovih drugova nije htio da primi u sobu osuđenog D.B., iz straha da je nosioc hepatitisa C; da je incident započeo kad je nadzornik M.P., ničim izazvan, udario osuđenog M.K..

Povodom pritužbe NVO Juventas, predstavnici institucije Zaštitnika, obavili su dana 20.01.2015 godine razgovor sa osuđenim D.J., (sa kojim je prethodno već obavljen razgovor 14.01.2015 godine), u prostorijama KPD-oma Spuž, koji navodi: da nije učestvovao u tuči i pobuni; da je premješten u disciplinsko odjeljenje; da je sljedeći dan izveden u hodnik i brutalno pretučen od strane desetina službenika obezbjeđenja koje nije prepoznao; da je pod bio klizav (poliven uljem); da su ga šutirali nogama po čitavom tijelu; da su prestali da ga biju tri dana nakon incidenta; da i dalje ima strah i da je dao izjavu tužilaštvu i da je saglasan da se vodi postupak po pritužbi podnijetoj u njegovo ime od strane članova porodice, preko NVO Juventas.

Dana 20.01.2015 godine predstavnici Institucije su posjetili osuđena lica:

B.L. koji navodi da nema veze sa ovim događajem, da mu je ostalo još malo do isteka kazne i da nije saglasan za postupanje Zaštitnika u njegovom slučaju;

M.K. koji navodi da nema veze sa ovim događajem, da mu je malo ostalo do kraja kazne i da nije saglasan za postupanje Zaštitnika u njegovom slučaju;

G.D. navodi da nema veze sa ovim događajem, da mu je ostalo još malo do isteka kazne i da nije saglasan za postupanje Zaštitnika radi ispitivanja kršenja njegovih ljudskih prava;

Ž.L. koji između ostalog navodi: da ga sporne noći niko nije tukao; da je sljedećeg dana u hodniku disciplinskog odjeljenja brutalno pretučen od strane više službenika obezbjeđenja; da su sve povrede slikane od strane vještaka dr Č., po nalogu tužioca; da je na putu za tužilaštvo u vozilu nad njim izvršena tortura od strane sprovedničke službe ZIKS-a; tortura je izvršena na način što mu je glava stavljena na pod i udaran je po čitavom tijelu, pokazujući gola leđa na kojima se vidi više trakastih modrica - plavičastožute boje;

D.P. koji navodi: da nije učestvovao u tuči; da je progutao žilet; da je odveden u Kliničko-bolnički centar (KBC) i da je nakon pregleda vraćen u disciplinsko odjeljenje; da smatra da treba da bude u bolnici, a ne u samici; da je nakon razgovora sa inspektorima brutalno pretučen u hodniku disciplinskog odjeljenja; da ga je sprovednička služba u vozilu prilikom odvođenja u tužilaštvo udarala pesnicama i palicama svuda po tijelu;

L.L. koji navodi: da nije učestvovao u tuči i pobuni; da je dana 15.01.2015 godine bio na suđenju u Nikšiću; da je sa advokatom razgovarao i nije imao nikakvih povreda jer nije učestvovao u incidentu od 14.01.2015 godine; da kad se vratio sa suđenja odveden je u prostorije iza prijavnice KPD-oma gdje je brutalno pretučen uz psovke i povike: „ti da biješ službenike“, od strane sprovedničke službe; da je nakon toga u disciplinskom odjeljenju opet pretučen od službenika koje nije prepoznao; da je na putu prema tužilaštvu u službenom vozilu zadobio udarce pesnicom i palicom po čitavom tijelu od strane sprovedničke službe; da je u povratku bio sam u vozilu te da je udaran zatvorenim šakom od strane sprovednika u predjelu grudnog koša; da je zbog toga trpio jake bolove; da je tučen tri dana na razmake; da je prebačen u KBC gdje su doktori konstatovali frakturu grudnog koša; da je nakon toga smješten u odjeljenje za maloljetnike i da ga doktor stalno posjećuje; da je trpio jake bolove koje ranije nikad nije doživio.

Dopisom broj Z-KD br.24 od 20.01.2015 godine ZIKS dostavio je Zaštitniku Informaciju o posjeti zamjenika i savjetnika Zaštitnika KPD-omu Podgorica, povodom incidenta od 14.01.2015 godine.

Aktom broj 01-43/15 od 05.03.2015.godine, Zaštitnik je zatražio informaciju od Osnovnog državnog tužilaštva u Podgorici na okolnosti da li je to tužilaštvo formiralo predmete za utvrđivanje eventualne odgovornosti u vezi sa upotrebom sile od strane zatvorske policije nad osuđenim licima, učesnicima incidentu u KPD-omu 14.01.2015 godine, kao i prilikom sprovođenja, a u vezi sa ovim događajem.

Aktom broj 01- 43/15-2 od 01.04.2015 Zaštitnik je urgirao za dostavu informacije po zahtjevu od 05.03.2015.godine.

U izjašnjenju Osnovnog državnog tužilaštva Ktr. Br. 48/15 od 07.april 2015. godine, između ostalog se navodi: da su osuđenici S.V., M.K., G.V., D.D., V.Z., P.D., M.S., D.P. i L.L. nakon negodovanja zbog odluke uprave KPD-oma da se u njihov boravak smjesti osuđenik iz prijemnog odjeljenja, napali službena lica ZIKS-a; da je nakon sprovedenog izviđaja, Osnovnom sudu u Danilovgradu podnijet optužni predlog Kt.br.69/15 od 03.02.2015.godine protiv osuđenih lica P.D., M.S., M.K. i D.P., zbog krivičnog djela napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti iz člana 376 stav 2 u vezi stava 1, u vezi člana 23 stav 2 Krivičnog zakonika (KZ), a protiv S.V., G.V., D.D., L.L. i V.Z., zbog krivičnog djela napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti iz člana 376 stav 2 u vezi stava 1, u vezi člana 23 stav 2 KZ-a, u sticaju sa krivičnim djelom teška tjelesna povreda iz člana 151 stav 1, a u vezi člana 23 stav 2 KZ-a; da izjave gore navedenih osuđenih lica date pred tužilaštvom upućuju na zaključak da su isti nakon spornog događaja na sportskom poligonu bili sprovedeni u disciplinsko odjeljenje KPD-oma u Spužu, gdje su zlostavljani od strane službenika ZIKS-a; da su kod njih uočene

tjelesne povrede što je konstatovano u zapisniku o njihovom saslušanju; da je od ZIKS-a pribavljena medicinska dokumentacija sačinjena od strane zatvorskog ljekara, a koja se odnosi na pregled pomenutih osuđenih lica; da je izdata naredba sudskom vještaku medicinske struke prof.dr D.Č. da izvrši tjelesni pregled osuđenih lica S.V., M.K., G.V., D.D., V.Z., P.D., M.S., D.P. i L.L., te da se izjasni da li kod istih postoje tjelesne povrede, ako takve povrede postoje, da ih precizno opiše, te da se izjasni o vrsti i težini tih tjelesnih povreda, kao i o mehanizmu i vremenu njihovog nastanka; da su u cilju daljeg istraživanja i provjera navoda osuđenih lica da su bili zlostavljani od strane službenika ZIKS-a, pribavljeni video snimci sa kamera za video nadzor u disciplinskom odjeljenju, za 14. i 15. januar 2015.godine; da je takođe naloženo da se izvrše dopunske analize krvi i urina za lica B.L., Ž.L. i M.K., nakon čega je vještaku data naredba da imajući u vidu rezultate tih analiza izvrši dopunsko vještačenje u cilju utvrđivanja vrste i težine njihovih tjelesnih povreda; da se predmet nalazi u fazi izviđaja, te da se i dalje preduzimaju dokazne radnje u cilju utvrđivanja identiteta službenika ZIKS-a koji su gore navedenim licima nanijeli tjelesne povrede koje su konstatovane prilikom tjelesnog pregleda od strane sudskog vještaka medicinske struke; da je ispitujući navode osuđenog lica L.L. da je zlostavljan od strane službenika ZIKS-a prilikom povratka u ZIKS, nakon što je tužilaštvu dao izjavu, ovo tužilaštvo preduzelo dokazne radnje u predmetu Kt. br.79/15; da je po završenom izviđaju protiv službenika ZIKS-a A.B., Osnovnom sudu u Danilovgradu podnesen optužni predlog zbog krivičnog djela teška tjelesna povreda iz člana 151 stav 1 KZ-a, učinjenog na štetu osuđenog lica L.L..

Aktom broj 01-43/15-3 od 30. aprila 2015. godine, Zaštitnik je od Osnovnog državnog tužilaštva zatražio kopije spisa akata i drugih dokaza po formiranim predmetima u vezi sa predmetnim događajem. Osnovno državno tužilaštvo je 26. maja 2015. godine Zaštitniku je dostavilo tražene kopije spisa predmeta, ali ne i tražene kopije video snimaka sa sigurnosnih kamera u ZIKS-u.

Dana 03.06.2015 godine zamjenica Zaštitnika telefonski je razgovarala sa rukovodiocem Osnovnog državnog tužilaštva u Podgorici u vezi dostave tražene kopije video snimaka sa sigurnosnih kamera, kada je obaviještena da se radi o obimnom materijalu 67 CD nosača, te da postoje tehnički problemi i da je potrebno vrijeme da se ovaj materijal iskopira.

Tokom juna 2015 godine predstavnici Institucije su imali više kontakata sa postupajućim tužiocem u vezi kopiranja traženog video materijala.

Aktom broj 01-43/15-4 od 15.07.2015 godine Zaštitnik je urgirao za dostavu traženih kopija video snimaka sigurnosnih kamera ZIKS-a.

Aktom broj 01-43/15-5 od 29.07.2015 godine Zaštitnik je ponovo urgirao za dostavu traženih snimaka.

Sledećeg dana 30.07.2015 godine Osnovno državno tužilaštvo dostavilo je kopije traženog materijala 67 CD nosača.

Aktom broj 01-43/15-6 od 29.09.2015 godine, Zaštitnik je od ZIKS-a zatražio dostavu informacija o preduzetim radnjama povodom primjene sredstava prinude prema zatvorenicima u disciplinskom odjeljenju dana 14.01.2015 godine nakon 17^h, kao i sve druge informacije za koje smatraju da bi mogle biti od uticaja na odluku Zaštitnika.

ZIKS je dana 02.10.2015 godine dostavio odgovor-informaciju kojim je obavijestio Zaštitnika da je sproveden disciplinski postupak prema dva službenika obezbjeđenja B.I. i B.A. i da im je izrečena disciplinska mjera za teži disciplinski prekršaj prilikom sprovođenja zatvorenika L.L. 19.januara 2015 godine na saslušanje kod Osnovnog državnog tužioca u vezi događaja od 14.01.2015 godine, a da je B.A. takođe, u prvostepenom krivičnom postupku osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci.

U odnosu na primjenu sredstava prinude u disciplinskom odjeljenju 14.01.2015 godine nakon 17^h i 15.01. 2015 godine, nisu dostavljene nikakve informacije.

III Utvrđene činjenice

Predstavnici institucije Zaštitnika prilikom razgovora sa osuđenim licima neposredno nakon incidenta na sportskom poligonu, nisu primijetili povrede kod sagovornika. Osuđena lica su u svojim izjavama kod Osnovnog državnog tužioca saglasno tvrdila da je do primjene fizičke sile došlo tek nakon odlaska, kako navode: „nekih ljudi koji se bave zaštitom ljudskih prava“, što potvrđuje jasnu vremensku i prostornu distancu ova dva događaja – incidenta na sportskom terenu oko 14.30h i primjene fizičke sile kasnije u disciplinskom odjeljenju nakon 17.00h i sutradan 15. januara, oko podneva.

U pojedinačnim izvještajima zatvorskog ljekara o pregledima osuđenih lica dana 14. januara 2015. godine, nije upisan čas kada su pregledi izvršeni.

Čijenice navedene u nalazu i mišljenju vještaka medicinske struke

Vještak medicinske struke prof.dr D.Č., po naredbi Osnovnog državnog tužilaštva u Podgorici dana 19.01.2015. godine izvršila je tjelesni pregled osuđenih lica: S.V., M.K., G.V., D.D., V.Z., P.D., M.S., D.P. i L.L., i dala nalaz i mišljenje, u kojem se između ostalog navodi:

- Kod D.J. ustanovljene su sljedeće povrede: krvni podliv u desnom jagodičnom predjelu, krvni podliv na korijenu vrata, četiri krvna podliva u desnom grudnom dokičmenom predjelu, veliki krvni podliv na zadnjoj strani desnog ramena, veliki krvni podliv u predjelu spoljašne strane desnog ramena, veliki krvni podliv na zadnjoj strani lijevog ramena, veliki krvni podliv na zadnjoj i spoljašnjoj strani lijeve nadlaktice, krvni podliv na spoljašnjoj strani lijevog lakta, dva krvna podliva na naddlanenoj strani lijeve podlaktice, krvni podliv i otok na dlanu desne šake, krvni podliv u desnom slabinskom predjelu sa zadnje strane, krvni podliv u lijevom slabinskom zadnjičnom predjelu, krvni podliv u lijevom bočnom slabinskom predjelu, šest krvnih podliva u lijevom zadnjičnom predjelu, krvni podliv na prednjoj strani lijeve butine, krvni podliv na prednjoj strani butine u donjoj trećini. Povrede koje je zadobilo ovo lice se u zbirnom djelovanju kvalifikuju kao obična teška tjelesna povreda. Nastale su dejstvom tupo mehaničkog oruđa, koje je djelovalo najmanje 46 puta;
- Kod D.P. ustanovljene su sljedeće povrede: krvni podliv na lijevom ramenu, krvni podliv na zadnjoj strani lijevog ramena, krvni podliv u lijevom lopatičastom predjelu, krvni podliv po sredini kičmenog predjela u visini sedmog grudnog pršljena, krvni podliv na desnoj nadlaktici, krvni podliv na unutrašnjoj strani lijeve podlaktice, krvni podliv i otok u predjelu naddlanene strane korijena trećeg prsta desne šake, krvni podliv na zadnjoj strani lijeve butine, krvni podliv na zadnjoj strani lijeve potkoljenice, krvni podliv na zadnjoj strani butine, krvni podliv na prednjoj strani desne butine, krvni podliv na zadnjoj strani desne potkoljenice. Na ovo lice tupo mehaničko oruđe je djelovalo najmanje 16 puta, a povrede se kvalifikuju kao laka tjelesna povreda;
- Kod Ž.L. ustanovljene su sljedeće povrede: krvni podliv na spoljašnjoj strani desnog ramena, krvni podliv u lijevom slabinskom predjelu, krvni podliv u desnom slabinskom predjelu, krvni podliv na prednjoj strani trbuha, tri krvna podliva na lijevoj strani zadnjičnog predjela, krvni podliv na dlanu desne šake, krusta na spoljašnjoj strani desnog koljena, oguljotina na prednjoj strani lijeve potkoljenice. Na ovo lice tupo mehaničko oruđe je djelovalo najmanje 13 puta. Povrede se pojedinačno kvalifikuju kao laka tjelesna povreda, a u zbirnom djelovanju kao obična teška tjelesna povreda;
- Kod D.D. ustanovljene su sljedeće povrede: dva krvna podliva na zadnjoj strani desne butine; po jedan krvni podliv na prednjim stranama obje butine. Na ovo lice tupo mehaničko oruđe je djelovalo najmanje četiri puta. Povrede se kvalifikuju kao laka tjelesna povreda;
- Kod P.D. ustanovljene su sljedeće povrede: prugast krvni podliv u lijevom lopatičnom predjelu, krusta u sredini tjemenog predjela; krusta na prednjoj spoljašnjoj strani desnog koljena. Na ovo

lice tupo mehaničko oruđe je djelovalo najmanje dva puta. Povrede se kvalifikuju kao laka tjelesna povreda;

- Kod G.D. ustanovljene su sljedeće povrede: krvni podliv u desnom lopatičnom predjelu, krvni podliv na zadnjoj strani nadlaktice, krvni podliv u desnom bočnom slabinskom predjelu. Na ovo lice tupo mehaničko oruđe je djelovalo najmanje tri puta. Povrede se kvalifikuju kao laka tjelesna povreda.
- Kod B. L. ustanovljene su sljedeće povrede: krvni podliv na spoljašnoj strani desne nadlaktice, više krvnih podliva na zadnjoj strani desnog ramena, krvni podliv u lijevom bočnom slabinskom predjelu, krvni podliv na unutrašnjoj strani desne butine, krvni podliv na desnom laktu, krvni podliv na spoljašnoj strani lijevog koljena, tri oguljotine na natplatu desnog stopala. Navedene povrede su nastale djelovanjem tupine mehaničkog oruđa u koje spada šaka stisnuta u pesnicu, stopalo i pendrek i druga tupa sredstva koja su na tijelo ovog lica djelovala najmanje 16 puta, a kvalifikuju se kao laka tjelesna povreda. I u dopunskom mišljenju vještaka, od 26.02.2015, povrede koje je zadobio B.L. u predmetnom događaju kvalifikuju se kao laka tjelesna povreda;
- Kod V.Z. ustanovljene su sljedeće povrede: krvni podliv u čeonom predjelu sa desne strane; krvni podliv u sredini tjemenog predjela; krvni podlivi u predjelu oba kapka desnog oka; krvni podliv na prednjoj strani lijevog koljena; crtaste oguljotine u predjelu ručnih zglobova. Na ovo lice tupo mehaničko oruđe je djelovalo najmanje dva puta. Povrede se kvalifikuju kao laka tjelesna povreda;
- Kod S.V. ustanovljene su sljedeće povrede: krvni podliv u predjelu oba kapka desnog oka; oguljotina na spoljašnjem kraju desnog obrvnog predjela; nekoliko oguljotina pokrivene površinastim krustama; oguljotina i krvni podliv u predjelu desne ušne školjke; krvni podliv na zadnjoj strani desne butine; krusta na unutrašnjoj strani desnog koljena. Na ovo lice tupo mehaničko oruđe je djelovalo najmanje tri puta. Povrede se kvalifikuju kao laka tjelesna povreda;
- Kod M.K. ustanovljene su sljedeće povrede: krvni podliv oba kapka desnog oka; krvni podliv na zadnjoj strani desnog ramena i u desnom lopatičnom predjelu; veliki krvni podlivi na prednjoj i spoljašnoj strani desne nadlaktice, krvni podliv na prednje unutrašnjoj strani desne nadlaktice; oguljotina na naddlanenoj strani lijeve podlaktice; krvni podliv u desnom zadnjičnom dijelu; veliki krvni podliv na zadnjoj strani desne butine; krvni podliv na spoljašnoj strani desne butine; krvni podliv na zadnjoj strani desne butine; oguljotine pokrivene krustama na oba koljena. Na ovo lice tupo mehaničko oruđe je djelovalo najmanje 21 put. Povrede se pojedinačno kvalifikuju kao laka tjelesna povreda, a u zbirnom djelovanju kao obična teška tjelesna povreda;
- Kod M.S. ustanovljene su sljedeće povrede: krvni podliv u predjelu prednje strane desne butine. Na ovo lice tupo mehaničko oruđe je djelovalo jednokratno. Povreda se kvalifikuje kao laka tjelesna povreda;
- Kod G.V. ustanovljene su sljedeće povrede: nekoliko crtastih krusti na naddlanenoj strani lijeve podlaktice; oguljotina na naddlanenoj strani desne šake u korijenu petog prsta. Po njegovoj izjavi ove povrede nijesu nanese od strane drugog lica, pa ih vještak nije kvalifikovala;
- Kod L.L. ustanovljene su sljedeće povrede: prelom grudne kosti sa dislokacijom; krvni podliv u lijevom slabinskom predjelu; krvni podliv u desnom lopatičnom predjelu; prugasti tragovi na prednjoj strani lijeve butine; krvni podliv na lijevoj nadlaktici; krvni podliv na lijevom laktu; na prednjoj strani grudnog koša crvenkast trag gdje je koža krvlju podlivena; u čeonotjemenom predjelu na pipanje osjeća se otok. Na ovo lice tupo mehaničko oruđe je djelovalo najmanje šest puta. Prelom grudne kosti sa dislokacijom kosti se kvalifikuje se kao obična teška tjelesna povreda, dok se ostale povrede kvalifikuju kao laka tjelesna povreda i
- Kod M.K. ustanovljene su sljedeće povrede: blagi otok u lijevom sljepoočnom predjelu, oguljotina pokrivena krustom u desnom obrvnom predjelu, krvni podliv na lijevoj bočnoj strani grudnog koša, tri nepravilna krvna podliva u lijevom lopatičnom predjelu. Na ovo lice tupo

mehaničko oruđe je djelovalo najmanje šest puta. Povrede se kvalifikuju kao laka tjelesna povreda.

Činjenice koje proizilaze iz izjava osuđenih lica, koje je u svojstvu svjedoka saslušao državni tužilac o događajima 14. i 15. januara 2015 godine

D.J. u izjavama datim 19. januara i 18. februara, pored ostalog navodi: da je učesnik gužve između osuđenika i službenika na poligonu; da nije vidio jesu li se udarali; da je dobio samo jedan udarac kad je skočio na službenika i oborio ga na zemlju; da je posle toga, istog dana, sproveden u disciplinsko odjeljenje i smješten u boks za šetnju; da su ga tu posjetili predstavnici Zaštitnika; da je desetak minuta pošto su otišli čuo da se vrata boksova otvaraju, viku i da nekoga tuku; da je nakon 10-15 minuta izveden iz boksa, vezan lisicama na leđa i tada primjećuje dva reda sprovođenika sa bijelim kacigama, pancirima i vizirima, najmanje 10, koji su stajali u dva reda duž cijelog hodnika i odma su počeli da ga udaraju po leđima i nogama; kad su završili sa udaranjem komandiri su ga smjestili u „maricu“; da ga u „maricu“ niko nije tukao; da je nakon 5 minuta opet vraćen u boks; prije nego što je vraćen u boks opet je dobio batine; narednog dana 15.01.2015 oko 10-11 sati ujutro, opet je pretučen. Navodi da je dva dana dok je bio u samici i da ga zatvorska doktorica pregledala narednog dana, 15 januara.

D.P. u izjavama datim 19. januara i 18. februara, između ostalog navodi: da nije bio učesnik incidenta; da je bio prisutan na terenu u vrijeme događaja, ali da ne zna zbog čega je incident nastao; da ni na koji način nije umiješan; da nikoga nije udarao niti je njega ko udarao; da ga je neposredno prije incidenta dok je vježbao na vratilu neko udario šipkom sleđa, ali da nikoga nije vidio; da je istog dana oko 16,30^h odveden u disciplinsko odjeljenje u boks za šetnju; da ga je odmah posjetio zamjenik Zaštitnika; da je odmah nakon njegovog odlaska izveden iz boksa i poveden prema ćeliji; da su ga dok su prolazili hodnikom gdje borave komandiri više službenika sa bijelim kacigama izudarali nogama, rukama i palicama svuda po tijelu, dok je bio spuštene glave; da je te večeri još jednom izvođen iz ćelije i tučen i da je tada izgubio svijest; da je sutradan oko podne ponovo tučen na isti način od strane 15-tak službenika kad su ga vraćali iz Uprave, gdje je dao izjavu inspektoru iz Danilovgrada; da ga je zatvorska ljekarka pregledala prvi put tek nakon 3-4 dana nakon ovog događaja.

D.D. u izjavama datim 20. januara i 20. februara, pored ostalog navodi da je učesnik gužve i guranja na poligonu; da je učestvovao tako što je pokušao da odgurne od sebe komandira ali ne zna kojeg; da nikog nije udarao i da njega niko nije udario; da nije vidio dali su više udarali komandiri osuđenike ili obratno; da nema povrede iz ovog događaja; da je istog dana oko 17^h prebačen u disciplinsko odjeljenje; da je u hodniku ispred kancelarije komandira primijetio veći broj službenika ali nije obraćao pažnju; nakon pola sata sproveden je u maricu za Bijelo Polje; da ga ni u disciplinskom odjeljenju niko nije udarao; da na nogama ima povrede koje je zadobio fudbalu.

P.D. u izjavama datim 20. januara i 20. februara, između ostalog navodi da je učesnik gužve i meteža na poligonu; da nije vidio dali je neko nekoga udarao; da je tom prilikom zadobio udarac u leđa i glavu dok je bježao prema boravku; da su ga komandiri nakon događaja, istog dana odveli u disciplinsko odjeljenje; da je vidio kroz špijunku na vratima službenike sa bijelim kacigama, vezirima i štitovima na rukama gdje izvode osuđenike is drugih ćelija; vidio je kako ih vezuju lisicama zatim povijaju glavu nakon čega prolaze kroz ovu grupu službenika koja ih tuče; da je vidio kako su tukli Z., S. i V.; da su otvorili i njegova vrata i izveli ga u hodnik rekavši mu da ga pretresaju i da se okrene prema zidu; da tada dobija dosta jakih udaraca koji mu izbijaju vazduh; stavili su mu lisice, savili glavu ka podu i krenuli da ga vode ka izlazu; dok je vođen od hodnika ispred boksa do izlaza konstantno je udaran; dok je bio u boks posjetio ga je čovjek iz ljudskih prava kome je rekao da nije bio tučen; da je nogu povrijedio dok je ulazio u maricu; da ga je čim su stigli u Zatvor u Bijelo Polje pregledao ljekar.

G. D. u izjavi datoj 18. februara, pored ostalog navodi: da nije učestvovao u incidentu na poligonu, ali da je vidio da je došlo do gužve i guranja između osuđenika i komandira; da je istog dana, iz njemu neznanog razloga odveden u samicu u disciplinsko odjeljenje sat vremena posle otvaranja

boravka; da je odveden u hodnik ispred kancelarije komandira gde je zadobio više udaraca pesnicom po tijelu dok mu je glava bila svo vrijeme pognuta; da je čuo vrisku i da tuku još nekog od zatvorenika; onda je odveden u ćeliju; da ga je posjetio neki čovjek koji se bavi zaštitom ljudskih prava, ali mu nije rekao da je tučen niti da ima povrede; te noći su ga izvodili još dva puta ali ga nisu više tukli; narednog dana poslije razgovora u Upravi sa inspektorom odveden je opet u glavni hodnik disciplinskog odjeljenja, gdje ga je više komandira ponovo izudaralo pendrekom po glavi i leđima.

B. L. u izjavi datoj 19. januara, između ostalog navodi: da je vidio da je na poligonu za košarku došlo do velike gužve između zatvorenika i komandira; da nije učestvovao u toj gužvi; da je nakon tog događaja, istog dana, doveden u susjedni objekat gdje je na ulazu u ćeliju bio brutalno napadnut i izudaran od strane 10-15 službenika, dok je bio sklupčan na podu, ležeći na strani sa glavom savijenom prema koljenima; da nije mogao da vidi lice komandira jer su imali kacige na glavi, a u izjavi datoj 17. februara pojašnjava da se to sve dešavalo posle 17,30^h; da je u ćeliji bio kratko vrijeme i da su ga ponovo izveli oko 18^h u glavni hodnik ispred kancelarije komandira, gdje nema kamera i gdje je prebijen od grupe od dvadesetak komandira; da prepoznaje samo jedno lice koje nije imalo kacigu na glavi, a to je B.N. koji mu je rekao „da više neće vježbati“; da je odveden u Urgentni centar oko 22^h; da je sutradan izvođen više puta iz ćelije i tučen; da su ga ljekari ZIKS-a pregledali tek posle 2-3 dana.

V.Z. u izjavi datoj 20. januara, između ostalog, navodi da je u incidentu u 14,30^h došlo do razmjene udaraca između osuđenih lica i službenika i da su ga istog dana oko 17^h odveli u disciplinsko odjeljenje; da je pola sata kasnije dok su ga sprovodili do vozila za prevoz osuđenika dobio više udaraca dok je bio vezan i pognute glave i da je od udaraca poklekao i zadobio povredu koljena lijeve noge. U izjavi datoj 20. februara pojašnjava da je u disciplinskom odjeljenju bio sa D.D. nekih 20 minuta; da ih je u tom momentu posjetio neki čovjek koji se bavi zaštitom ljudskih prava; da su se čim je taj čovjek otišao čuli jauci i tupi udarci u drugim ćelijama; da tada čuje P. šefa sprovedničke jedinice koji govori: „ne po leđa i ne šakama po leđima, nego po glavi“; kad je došao red na njega vezali su mu ruke lisicama na leđa i povili glavu prema podu; odmah su počeli da ga udaraju službenici u njemu nepoznatim maskirnim uniformama sa bijelim kacigama na glavi; udarali su ga šakama, palicama i nogama odnosno koljenima; da je prebijen od strane službenika sprovedničke službe i prilikom izvođenja iz vozila u Zatvor u Bijelom Polju, da je prebijanje prekinuo sprovednik iz zatvora Bijelo Polje, koji je rekao: „ljudi dosta je šta to radite“.

S.V. u izjavi datoj 20. januara, između ostalog, navodi da je učesnik opšte tuče i meteža na terenu; da je on udario pesnicom u glavu komandira P., ali da sam nije primio ni jedan udarac; da je kasnije istog dana, odveden u disciplinsko odjeljenje; da je tamo proveo 10-15 minuta kad su ga izveli u hodnik; da je tada uspio da vidi pun hodnik službenika ZIKS-a koji su na glavi imali kacige sa vezirima; da je odmah zadobio dva udarca pesnicom u predjelu desnog oka od kojih je izgubio svijest; da se tek osvijestio u „marici“; kad je doveden u Bijelo Polje prvi put ga je pregledao ljekar i nakon toga je odveden u bolnicu. U izjavi datoj 20. februara objašnjava da je posle udaraca u oko kleknuo i savio ruke na leđa, kako mu je naređeno i da je tada zadobio još nekoliko udaraca prije nego što je izgubio svijest. Da se sve ovo dešavalo u hodniku ispred kancelarije komandira, gdje nema video nadzora.

M.K. u izjavama datim 20. januara i 20. februara, između ostalog, navodi: da je učesnik tuče na poligonu i da je nesporno da je došlo do razmjene udaraca između komandira i osuđenika; da je on u toj tuči dobio nekoliko udaraca po leđima i dva u glavu; da je istog dana on poslednji odveden u disciplinsko odjeljenje; da je u boksu proveo oko 30-tak minuta; da je oko 17^h došlo oko 30 službenika; da su ga onda izveli iz boksa stavili mu lisice na ruke i to na leđa i onda su počeli da ga udaraju palicama po tijelu; da je po izvođenju iz disciplinskog prebačen u Zatvor Bijelo Polje, gdje ga je odmah pregledao ljekar.

M.S.: u izjavi datoj 20. januara, između ostalog, navodi da je učesnik incidenta - opšte tuče i gužve na poligonu za košarku, ali da tom prilikom niko njega nije udario dok je on sam udario službenika P.M. pesnicom u glavu dok je ležao na betonu; da je istog dana kasnije odveden u disciplinsko odjeljenje i da ga tamo niko nije udario, ali da ga je prilikom sprovođenja prema marici neko od sprovednika šutnuo nogom u sa prednje strane butine bliže preponama. U izjavi datoj 20.

februara objašnjava da je dolaskom u disciplinsko odjeljenje zapazio puno komandira; da mu je naređeno da se presvuče; da mu tada prilazi komandir M. koji mu udara šamar; da je posjećen odmah poslije tog događaja od dva čovjeka koji se bave zaštitom ljudskih prava koji su ga ispitivali o događaju; da su se poslije toga pojavili službenici sa kacigama koji su mu stavili lisice i povili glavu prema podu i krenuli da ga izvode napolje; tom prilikom je udaran ali ne mnogo; da ga u zatvoru Bijelom Polju niko nije tukao.

G.V. u izjavi datoj 20. januara, između ostalog navodi: da je učesnik opšteg meteža na poligonu; da on nikog nije udarao niti da je vidio ko je koga udarao; da je tada zadobio relativno blag udarac u predjelu ramena; da je nakon toga, istog dana, odveden u disciplinsko odjeljenje u boks za šetnju; da je tu ostao petnaestak minuta; nakon toga izvode ga ljudi u maskirnim šarenim uniformama sa pancirima koji su na glavama imali kacige sa vizirima; naređeno mu je da spusti glavu prema zemlji dok su mu ruke vezane na leđa podignute u vis; da je prolazeći između dva reda službenika dobijao udarce palicama i pesnicama po leđima i glavi; da je zadobio otekline po glavi koje nikom nije prijavljivao; da mu se pojavio jak bol u bubrezima za koji je dobio terapiju od ljekara; da ga je prvi put ljekar pregledao u Zatvoru u Bijelom Polju.

L.Ž. u izjavi datoj 19. januara, pored ostalog navodi da nije učesnik događaja na poligonu jer ga to nije interesovalo; da je otišao prema teretani i da nije vidio šta se dešavalo na poligonu i da nije imao nikakvog fizičkog kontakta sa bilo kim; a u izjavi datoj 18. februara dopunjuje da je, istog dana oko 16,30^h doveden u disciplinsko odjeljenje; da je u boksu proveo oko sat vremena; da je prikom prelaska iz jednog boksa u drugi zadobio jedan udarac pendrekom po leđima; da su ga tu posjetili predstavnici kancelarije za ljudska prava; odmah potom premješten je u ćeliju; ne zna koliko se tu zadržao prije nego što su ga odveli u Upravu na razgovor sa inspektorom; kad su ga vratili u disciplinsko odjeljenje zadobio je udarac u desno oko od čega je pao i tada dobija puno udaraca po leđima rukama i nogama od komandira koji su se tu nalazili. Od strane zatvorskog ljekara je pregledan više puta u disciplinskom odjeljenju.

M. K. u svojim izjavama 19. januara i 18. februara, pored ostalog navodi; da je oko 14.30^h bio u krugu za šetnju kad je čuo neku viku; da je vidio da komandir P. leži na zemlji, a da ga više osuđenika udaraju; da je vidio da je došlo do međusobne razmjene udaraca između komandira i osuđenih lica; da je tada neko viknuo "svi u teretanu" poslije čega svi odlaze u teretanu; da se i on pridružuje ostalim osuđenima; negira da je udarao bilo koga; napominjući da je dobio udarac u predjelu desnog oka, ali slučajno od strane zatvorenika K.M.; da je u disciplinsko odjeljenje odveden tek sjutra dan; da je prilikom odvođenja u samicu zadobio više udaraca pendrecima po leđima od strane više komandira dok im je bio okrenut leđima i da od toga ima povrede; da je istog dana pregledan od strane zatvorske ljekarke.

L.L. u izjavi datoj 19. januara, pored ostalog navodi: da nije učestvovao događaju na poligonu 14. januara, ali da je vidio da je došlo prvo do guranja a potom i do fizičkog obračuna između zatvorenika i komandira i da je nastao opšti metež; da on nije nikog udarao niti je ko njega udarao i nema povrede vezane za ovaj događaj; da ga tu noć niko nije dirao i da je noć proveo u svojoj sobi; u izjavi datoj 25. februara dopunjuje raniji iskaz: da ga je narednog dana 15. januara sprovodnička služba ZIKS-a odvela u Nikšić na suđenje; da ga je poslije završetka suđenja sprovodnička služba predala komandirima KPD-oma u hodniku ispred dežurne službe i prostorija za posjetu; u tom hodniku je bilo 10-tak komandira sa pendrecima u rukama i da su odmah počeli da ga udaraju po glavi i tijelu; da je od udaraca pao na pod i sklupčao se da se zaštiti, ali su nastavili da ga udaraju; da se sve ovo dešavalo u hodniku dežurne službe; da je poslije batina odveden do samice; da su poslije 5 minuta došla dva komandira koja su ga izveli iz ćelije i opet udarili 3-4 puta pendrecima po glavi i tijelu u hodniku ispred kancelarije komandira u disciplinskom odjeljenju gdje nema kamera; nakon toga su ga opet vratili u ćeliju; da je nekoliko dana nakon ovog događaja dao izjavu tužilaštvu ali nije želio da priča kako su ga tukli komandiri jer se plašio za svoj život; da je nakon te izjave dok su ga vraćali u ZIKS ponovo napadnut i da je tada zadobio prelom grudne kosti zbog čega je ležao u bolnici; da je pregledan od strane zatvorskog ljekara, ali se ne sjeća kad.

IV Relevantno pravo i praksa

A) Domaći propisi

Ustav Crne Gore ("Službeni list CG" br.1/2007) određuje:

„Prava i slobode ostvaruju se na osnovu Ustava i potvrđenih međunarodnih sporazuma. (Član 17 stav 1)
Jemči se nepovredivost fizičkog psihičkog integriteta čovjeka, njegove privatnosti i ličnih prava.

Niko ne sije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju. (Član 28 stav 2 i 3)

Jemči se poštovanje ljudske ličnosti i dostojanstva u krivičnom ili drugom postupku, u slučaju lišenja ili ograničenja slobode i za vrijeme izvršenja kazne.

Zabranjeno je i kažnjivo svako nasilje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje nad licem koje je lišeno slobode ili mu je sloboda ograničena, kao i iznuđivanje priznanja i izjava.“ (Član 31)

Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda ("Službeni list CG" broj 42/2011 i 32/2014) propisuje:

„Zaštitnik/ca samostalno i nezavisno, na načelima pravde i pravičnosti, preduzima mjere za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kad su povrijeđena aktom, radnjim ili nepostupanjem državnih organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave i lokalne uprave, javnih službi i drugih nosilaca javnih ovlaštenja, kao i mjere za spriječavanje mučenja i drugih oblika nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja i mjere za zaštitu od diskriminacije. (član 2)

Zaštitnik/ca, zamjenik/ca, kao i glavni/na savjetnik/ca Zaštitnika/ce i savjetnik/ca Zaštitnika/ce koga/koju Zaštitnik/ca ovlasti, ima pravo da:

- bez najave izvrši pregled svih prostorija u organima, organizacijama, ustanovama i drugim mjestima gdje se nalaze ili se može naći lice lišeno slobode;
- bez prethodne najave i odobrenja, posjeti lice lišeno slobode i provjeri poštovanje njegovih prava;
- bez prisustva službenog ili drugog lica, lično ili preko prevodioca, razgovara sa licem lišenim slobode, kao i sa drugim licem za koje smatra da može da pruži potrebne informacije.

Zaštitnik ima pravo da sa licima koja su lišena slobode razgovara bez prisustva službenih lica. (član 24)

Postupak ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda pokreće se povodom pritužbe ili po sopstvenoj inicijativi. (član 28 stav 1)

Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda.

Kad Zaštitnik/ca utvrdi da je došlo do povrede ljudskih prava i sloboda, mišljenje sadrži i preporuku o tome šta treba preduzeti da bi se povreda otklonila, kao i rok za njeno otklanjanje. (član 41)

Starješina odnosno lice koje rukovodi organom na čiji rad se preporuka odnosi obavezan je da, u ostavljenom roku, dostavi izvještaj o preduzetim radnjama za izvršenje preporuke.

Ukoliko starješina/ka, odnosno lice koje rukovodi organom ne postupi po preporuci u određenom roku, Zaštitnik/ca može upoznati neposredno viši organ, podnijeti poseban izvještaj ili obavijestiti javnost.“ (član 42)

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija ("Službeni list RCG" br.25/94, 29/94, 69/2003, 65/2004 i "Službeni list CG", br.32/2011, koji je važio u vrijeme događaja) propisuje:

„Zabranjeni su i kažnjivi postupci kojima se osuđeno lice podvrgava bilo kom obliku mučenja, zlostavljanja i ponižavanja, ljekarskim i naučnim eksperimentima.

Zabranjenim postupcima prvenstveno se smatraju postupci koji su nesrazmjerni održavanju reda i discipline u organizaciji, odnosno organizacionoj jedinici ili su nezakoniti, pa mogu proizvesti trpljenje ili neprimjereno ograničenje osnovnih prava osuđenog lica.

Osuđeno lice koje je bilo žrtva zabranjenih postupaka iz stava 1 ovog člana ima pravo na naknadu štete.“ (Član 14b)

Krivični zakonik Crne Gore ("Službeni list RCG", br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i "Službeni list CG", br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 14/2015 i 42/2015) propisuje:

„Zlostavljanje

(1)Ko zlostavlja drugog ili prema njemu postupa na način kojim se vrijeđa ljudsko dostojanstvo [...]

(2)Ako djelo iz stava 1 ovog člana učini službeno lice u vršenju službe [...] (Član 166 a)

Mučenje

(1)Ko drugome nanese veliki bol ili teške patnje, bilo da su tjelesne ili duševne, sa ciljem da od njega ili trećeg lica dobije priznanje ili drugo obavještenje, ili da ga nezakonito kazni ili da ga zastraši [...]

(2) Ako djelo iz stava 1 ovog člana učini službeno lice u vršenju službe ili je djelo izvršeno uz njegov izričiti ili prećutni pristanak [...] (Član 167)

Pravilnik o načinu vršenja službe obezbjeđenja, naoružanju i opremi službenika obezbjeđenja u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija ("Službeni list RCG" br. 68/2006) propisuje:

“Fizička snaga podrazumijeva zahvate i druge vještine odbrane i napada kojima se lica lišena slobode prisiljavaju na poštovanje propisanih normi ponašanja.

Fizička snaga se može upotrebljavati radi savladavanja otpora lica lišenog slobode, sprečavanja bjekstva, odbijanja fizičkog napada na službeno lice ili drugo lice lišeno slobode, sprječavanja, nanošenja povrede drugom, samopovređivanja i prouzrokovanja materijalne štete. (član 58)

Gumena palica se može upotrijebiti radi savladavanja otpora lica lišenog slobode, sprečavanja bjekstva, odbijanja fizičkog napada na službeno lice ili drugo lice lišeno slobode, sprečavanja nanošenja povrede drugom, samopovređivanja i proizrokovanja materijalne štete.

Prilikom upotrebe gumene palice, službenik obezbjeđenja će nastojati da, ukoliko je to moguće, izbjegne udarac po glavi i drugim osjetljivim djelovima tijela.

Ako lice lišeno slobode pruža pasivan otpor, gumena palica će se upotrijebiti ako nema drugih mogućnosti da se takav otpor savlada ili ako je upotreba blažih sredstava prinude ostala bez uspjeha”. (član 62)

b) Međunarodno pravo

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima određuje:

“ Niko neće biti podvrgnut torturi ili drugom surovom, nečovječnom ili ponijavajućem postupku ili kazni.”(član 5).

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima određuje:

„ Niko neće biti podvrgut torturi ili surovom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni“.[...] (Član 7)

UN Konvencija protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih postupaka ili kazni određuje:

“ Mučenje označava svaki čin kojim se nekom licu namjerno nanose velike patnje, fizičke ili duševne, sa ciljem da se od njega ili nekog trećeg lica dobiju obavještenja ili priznanja, da se kazni za neko djelo koje je ono ili neko treće lice počinilo ili se sumnja da ga je počinilo, da se uplaši ili da se na njega izvrši pritisak ili iz bilo koje druge pobude zasnovane na bilo kakvom obliku diskriminacije, kad takav bol ili

takve patnje nanosi službeno lice ili neko drugo lice koje djeluje po službenoj dužnosti ili na osnovu izričitog naloga ili pristanka službenog lica.[...]. (član 1)

Sve države potpisnice vode računa o tome da nadležne vlasti u najkraćem roku pristupe nepristrasnoj istrazi kad god postoje osnovani razlozi da se vjeruje da je na teritoriji koja potpada pod njihovu nadležnost počinjeno neko djelo mučenja” (član 12).

Opcioni protokol uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, nejudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka.³ određuje:

“ Nijedan organ ili službeno lice ne mogu da nalože, primijene, dopuste ili tolerišu bilo koju sankciju protiv bilo kog lica ili organizacije zato što su nacionalnom mehanizmu za prevenciju saopštili neku informaciju, bilo istinitu ili neistinitu, i nijedno takvo lice ili organizacija ne smiju snositi neke druge konsekvence ni na koji nači. [...]” (Član 21 stav 1)

Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda određuje

„Niko ne može biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“ (Član3).

Evropska zatorska pravila

„Zatvorsko osoblje nikada neće koristiti silu protiv zatvorenika izuzev u slučajevima samoodbrane ili pokušaja bjekstva ili aktivnog ili pasivnog fizičkog otpora zakonitom naređenju i uvijek samo kao poslednju mjeru.“(64.1)

Preporuke specijalnog izviestioca o torturi (izvodi) E/CN.4/203/68 od 17.12.2002. godine, dodatak 1

“Kada pritvorenik, srodnik ili advokat ulože žalbu na torturu, uvijek treba da se obavi ispitivanje, a službena lica koja su umiješana, osim ako tvrdnja nije očigledno neosnovana, treba da budu suspendovana sa dužnosti u očekivanju ishoda istrage i bilo kog kasnijeg pravnog ili disciplinskog postupka...”

c) Praksa Evropskog suda za ljudska prava

U slučaju Selmuni protiv Francuske⁴ Evropski sud za ljudska prava je kao „mučenje“ kvalifikovao višestruko udaranje žrtve rukama, nogama, pendrekom i palicom za bejzbol.

U slučaju Labita protiv Italije⁵ Evropski sud za ljudska prava je utvrdio povredu člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima pošto vlasti nisu istražile brojne navodne akte nasilja, ponižavanja i drugih oblika mučenja podnosioca predstave.

U slučaju Kennan protiv Ujedinjenog Kraljevstva⁶ Sud je zaključio da država prema članu 3 Evropske konvencije ima obavezu da pruži uvjerljivo objašnjenje za sve povrede do kojih je došlo u pritvoru ili dugom vidu lišavanja slobode.

U slučaju Hainal protiv Srbije⁷ Sud je istakao da su pritvorene osobe u ranjivom položaju i da su vlasti odgovorne za postupanje sa njima. Kada se kod zatvorenika utvrde povrede na državi je da obezbijedi

³ Zakon o potvrđivanju Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture i drugih surovi, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, objavljen u "Službenom listu CG- Međunarodni ugovori" br.9/2008)

⁴ App.No.25803/94(1999)

⁵ App.No.26772/95(2000)

⁶ App.No.27229/95 (2001)

⁷ App.No.36937/06

razumno objašnjenje o uzroku tih povreda, a propust da to uradi nedvosmisleno dovodi do povrede člana 3 Konvencije.

V Zaključna ocjena

A) Prvi događaj u Krugu KPD-oma 14.01.2015 godine oko 14,30^h

Nakon sagledavanja svih činjenica i okolnosti, te izjava svjedoka Zaštitnik ocjenjuje da 14. januara u događaju koji se desio na sportskom terenu KPD-oma u Spužu, oko 14,30^h **nije došlo do primjene prekomjerne sile od strane službenih lica i povrede prava osuđenih lica.**

B) Događaji u disciplinskom odjeljenju KPD-oma 14.01.2015 godine nakon 17^h i 15.01.2015

U odnosu na događaje u disciplinskom odjeljenju KPD-oma 14.01. posle 17^h Zaštitnik ocjenjuje da je došlo do prekomjerne upotrebe sredstava prinude nad osuđenim licima. Primjena sredstava prinude naročito u tolikom obimu i prema tolikom broju lica nema opravdanja, imajući u vidu da to nije bilo potrebno da bi se savladao eventualni otpor lica lišenog slobode, spriječilo bjekstvo, odbio fizički napad na službeno lice ili drugo lice lišeno slobode, spriječilo nanošenje povrede drugom licu, samopovrjeđivanje i prouzrokovanje materijalne štete. Osuđena lica su u to vrijeme već bila pod kontrolom, premještena u disciplinsko odjeljenje i nije bilo osnova da se prema njima primjenjuju sredstva prinude. Predstavnici Zaštitnika koji su ih obišli oko 17^h nisu primijetili nikakve povrede na njima niti su se oni sami žalili da su bili povrijeđeni, što govori u prilog njihovim tvrdnjama u iskazima datim kod državnog tužioca, da je primjena sile nad osuđenima počela tek nakon odlaska predstavnika Zaštitnika, kada dolazi do njihovog tjelesnog povrjeđivanja, što je vještak kasnije konstatovala. Zaštitnik zaključuje da je motiv akcije nakon odlaska predstavnika Zaštitnika mogao biti njihovo kažnjavanje, osim za učešće u incidentu koji je prethodio premještanju u disciplinsko odjeljenje, i zbog pozivanja i obavješćavanja Zaštitnika i razgovora sa njegovim predstavnicima, što je suprotno članu 21. stav 1. Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka.

Vrsta i način povrjeđivanja nesumnjivo upućuju na zaključak da je prilikom upotrebe sile i nanošenja tjelesnih povreda osuđenim licima, korišćena i gumena palica kao službeno sredstvo prinude i da su tjelesne povrede nanijete od strane službenih lica ZIKS-a. Sve utvrđene činjenice nedvosmisleno ukazuju da su tvrdnje osuđenih lica o načinu nanošenja i vremenu kad su im povrede nanijete 14.01.2015 godine u disciplinskom odjeljenju, nakon 17.00^h, odnosno nakon odlaska predstavnika Zaštitnika, i narednog dana 15.01.2015 godine, uvjerljive i prihvatljive.

Na osnovu izjava osuđenih lica, nalaza vještaka medicinske struke i svih utvrđenih činjenica i okolnosti, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore zaključuje da su 14. januara posle 17^h u disciplinskom odjeljenju i 15. januara 2015 godine službenici ZIKS-a, neopravdano upotrijebili silu i sredstva prinude prema osuđenim licima: D.P., D.D., P.D., G.D., B.L., V.Z., S.V., M.S., L.L., M.K., D.J., Ž.L. i M.K., da su ih zlostavljali – **nečovječnim i ponižavajućim postupanjem i time povrijedili njihova ljudska prava.**

U odnosu na osuđene D.J., Ž.L. i M.K., obzirom na intenzitet primijenjene sile, sredstva prinude i težinu posledica – tjelesnih povreda koje su zadobili, **nečovječno i ponižavajuće postupanje prema njima, po svojim obilježjima predstavlja - torturu.**

U postupanju službenih lica ZIKS-a sadržani su svi elementi zlostavljanja nečovječnog i ponižavajućeg postupanja: učešće službenih lica, namjera kažnjavanja, bespomoćnost žrtve, dok se četvrti element - intenzitet nanijetog bola, koji zlostavljanje razdvaja od torture, razlikuje se od žrtve do žrtve. Naime, broj

nanijetih udaraca po osobi 46,21,16,13,6,4,3,2 i 1 imao je za posledicu različito kvalifikovane povrede u zbirnom djelovanju. Naime, povrede kod lica koja su zadobila pojedinačno 46,21 i 13 udaraca od strane vještaka kvalifikovane su zbirno kao obična teška tjelesna povreda, dok su kod lica koji su zadobila pojedinačno 16,6,4,3,2 i 1 udarac kvalifikovane kao lake tjelesne povrede. Ovdje je važno naglasiti da posledice i intenzitet pretrpljenog bola zavise i od subjektivnih osobenosti žrtve – starosti, zdravstvenog stanja, fizičke spremnosti i dr. Lica koja su zadobila pojedinačno 46, 21 i 13 udaraca, koji su u svom zbiru prouzrokovali tešku tjelesnu povredu, nesumnjivo su bila podvrgnuta torturi, kao kvalifikovanom obliku zlostavljanja.

Naime, više službenika ZIKS-a je dana 14.01.2015 godine, nakon 17.00^h primijenilo fizičku snagu-silu i gumenu palicu – pendrek, prema navedenim osuđenim licima, koja su se nalazila u disciplinskom odjeljenju KPD-oma u Spužu, udarajući ih rukama, nogama i gumenom palicom, dok su ova lica bila vezana sredstvima za vezivanje-lisicama sa rukama na leđima, u pognutom položaju tijela, glavom prema podu, ranjiva i nemoćna.

Tvrdnje osuđenih lica o načinu, vremenu i mjestu povređivanja međusobno se podudaraju, a činjenica da su neposredno nakon incidenta, a prije vremena nanošenja povreda, bili premješteni u disciplinsko odjeljenje, da su bili razdvojeni, da je jedan broj bio premješten u Zatvor u Bijelom Polju, te da se nisu mogli dogovoriti i usaglasiti izjave koje će kasnije dati, potvrđuje njihove opise događaja.

Izgled i karakter povreda upućuju na zaključak da su nastale višestrukim djelovanjem mehaničkog oruđa kao što su pesnica, stopalo, koljeno, pendrek i druga tupa sredstva, a broj povreda (po jednom licu), kao i njihova lokacija na tijelu, podudaraju se sa opisima osuđenika.

Ovakvo postupanje službenika ZIKS-a je u suprotnosti sa odredbama iz člana 28 stav 2 i 3 i člana 31 stav 2 Ustava Crne Gore, kojima se jemči nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta, poštovanje ljudske ličnosti i dostojanstva u slučaju lišenja ili ograničenja slobode, kao i zabranjuje svako nasilje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje nad licem koje je lišeno slobode ili mu je sloboda ograničena.

Postupanje službenika ZIKS-a u konkretnom slučaju, po ocjeni Zaštitnika, u suprotnosti je i sa potvrđenim međunarodnim ugovorima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava koji garantuju zabranu mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja prema svim licima lišenim slobode. Član 1 Konvencije protiv mučenja UN-a definiše „mučenje“, i ono postoji ako se bol i patnja nekom licu nanose, između ostalog, i sa ciljem da se ono zbog nečega kazni.

Nesporno je da se primjena fizičke sile u ovom slučaju desila nekoliko sati nakon incidenta u krugu KPD-oma i narednog dana, kada su osuđena lica – žrtve bile vezane lisicama, dakle nemoćne i ranjive, i upućuje na motiv primjene prekomjerne fizičke sile u namjeri da se izvrši odmazda, odnosno da se žrtve kazne za učešće i djelovanje u incidentu koji je prethodio.

Zaštitnik podseća da član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima garantuje pravo na detaljnu i djelotvornu istragu vjerovatnih tvrdnji o zlostavljanju, podobnu da dovede do identifikacije i kažnjavanja odgovornih za takvo postupnje. Ni nakon stručnog nalaza vještaka koji je utvrdio brojne povrede imenovanih osuđenih lica, Uprava ZIKS-a do sada nije dala objašnjenje za način i okolnosti nastanka njihovih povreda, a praksa Evropskog suda za ljudska prava, posebno nakon slučaja Tomazi protiv Francuske⁸, prebacuje teret dokazivanja sa žrtve na državu, kada god se radi o fizičkoj povredi koja je nastala dok se žrtva nalazila u pritvoru, zatvoru ili na bilo koji drugi način bila pod kontrolom državnih službenika. Imajući u vidu da je cijeli objekat ZIKS-a, a naročito disciplinsko odjeljenje strogo

⁸ App.No.12850/87

kontrolisani prostor, Uprava ne može imati opravdanje za neidentifikaciju i neutvrđivanje odgovornosti službenih lica koja su u kritičnom vremenu bila na radnom zadatku u disciplinskom odjeljenju, primijenila fizičku silu i nanijela povrede.

Zaštitnik takođe primjećuje da u pojedinačnim izvještajima zatvorskog ljekara o pregledima osuđenih lica dana 14. januara 2015 godine, nije upisan čas kada su pregledi izvršeni. U svojim izjavama osuđena lica različito govore o pregledu ljekara prije premještanja u disciplinsko odjeljenje. Više njih navodi da ih je lekar pregledao nakon usamljenja, tek narednog dana. Upisivanje vremena pregleda je neophodno kako bi se izbjegla svaka dilema o tome kad su evidentirane eventualne tjelesne povrede i da li je pregled izvršen nakon ili prije usamljenja, kako nalažu propisi.

Imajući u vidu navedeno, a polazeći od svojih ustavnih i zakonskih ovlašćenja, pridržavajući se načela pravde i pravičnosti, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

PREPORUČUJE

Da Uprava Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, bez odlaganja, preduzme mjere za identifikaciju i utvrđivanje odgovornosti svih službenika ZIKS-a, koji su dana 14. nakon 17^h u disciplinskom odjeljenju Kazneno popravnog doma u Podgorici i 15. januara 2015 godine, primijenili fizičku snagu i gumenu palicu prema osuđenim licima D.J., D.P., Ž.L., D. D., P.D., G.D., B.L., V.Z., S.V., M.K., M.S., L.L. i M.K..

Da Uprava Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija obezbijedi dosledno poštovanje nacionalnih propisa, potvrđenih međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, koji se odnose na lica lišena slobode, odnosno obezbijedi poštovanje njihovih prava.

Da ljekari Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija u izvještajima o pregledima osuđenih lica, redovno upisuju vrijeme (čas i minut) kada je pregled izvršen.

Zavod za izvršenje krivičnih sankcija je dužan da, u roku od 15 dana od dana prijema ovog Mišljenja, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore dostavi izvještaj o preduzetim radnjama i mjerama za izvršenje preporuka.

**ZAŠTITNIK
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE
Šučko Baković.s.r.**

Dostavljeno:

- Upravi ZIKS-a;
- NVO „Juventas“;
- Osuđenim licima čija je povreda prava utvrđena ;
- Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici;
- Ministarstvu pravde